

ELEMENTE PRIVIND INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ, DEMOCRAȚIA ȘI DREPTURILE FUNDAMENTALE

ANDREEA MOROIANU*

Abstract:

Artificial intelligence has become an important part of our lives. Whether conscious or not, we are using it on an everyday basis and some of us are modelling it by feeding data. Artificial intelligence systems are part of the technological advancement, but, at the same time, they are a mirror of societies. They can be used both in a beneficial and non-beneficial way. In order for artificial intelligence systems to respect human rights it is necessary to understand which the potential risks of AI are and to make sure to regulate its uses appropriately. Moreover, we have to learn what AI can do and how, in order to grasp its true power. This paper seeks to provide a short insight on how AI systems can influence democracy, taking into account how social media and law enforcement affect our lives.

Keywords: AI systems, democracy, law enforcement, social media, misinformation, bias

Résumé:

L'intelligence artificielle est devenue une partie importante de nos vies. Que nous en soyons conscients ou non, nous l'utilisons au quotidien, et certains d'entre nous la façonnent en alimentant en données. Les systèmes d'intelligence artificielle font partie du progrès technologique, tout en représentant un miroir de la société. Ils peuvent être utilisés d'une manière tant bénéfique qu'abusive. Pour que les systèmes d'intelligence artificielle respectent les droits de l'homme, il est nécessaire de connaître les risques potentiels de l'IA et de s'assurer que l'utilisation de l'IA est correctement réglementée. De plus, il faut comprendre ce que l'intelligence artificielle peut faire et comment appréhender son véritable pouvoir. Cet article cherche à fournir une brève perspective sur la façon dont les systèmes d'intelligence artificielle peuvent influencer la démocratie, en considérant comment les médias sociaux et les forces de l'ordre affectent nos vies.

Mots-clés: systèmes d'intelligence artificielle, forces de l'ordre, réseaux sociaux, informations incorrectes, préjugés

Inteligența artificială și învățarea automată au început să fie utilizate pe scară din ce în ce mai largă. De la electrocasnice, mașini și motoare de căutare la traduceri automate și uneori selectarea candidaților potriviți pentru

* Email: andreea.moroianu@irdo.ro

o anumită funcție și multe altele. Toate acestea au un impact asupra vieții fiecărei persoane. În principiu, sistemele de inteligență artificială au rolul de a simplifica o serie de procese și de activități din viața cotidiană. Mai mult, sistemele de inteligență artificială pot fi utilizate cu succes în domenii precum medicină, asigurarea ordinii publice, educație, justiție și administrație publică. Totodată, utilizarea sistemelor de inteligență artificială ridică anumite întrebări de ordin etic, dar și privitoare la drepturile și libertățile fundamentale, având în vedere că pot avea efecte discriminatorii sau pot fi folosite pentru informare eronată (*misinformation*). Inteligența artificială are potențialul de a dezvolta sistemele democratice, prin înțelegerea problemelor existente la nivelul societății și prin dezvoltarea de instrumente de politici eficiente. Dar în același timp, dacă se fac abuzuri, inteligența artificială poate consolida inegalitățile existente și ideile preconcepute, poate duce la creșterea polarizării la nivelul societății și poate reprezenta un pericol la adresa democrației.

Pentru a înțelege mai bine un concept, acesta trebuie definit, dar, în prezent, nu există o definiție unică pentru conceptul de inteligență artificială. De exemplu, Comunicarea Comisiei Europene COM(2018) 237 final, a propus următoarea definiție: „Inteligența artificială (IA) se referă la sistemele care manifestă comportamente inteligente prin analizarea mediului lor înconjurător și care iau măsuri – cu un anumit grad de autonomie – pentru a atinge obiective specifice. Sistemele bazate pe IA se pot baza exclusiv pe software-uri, acționând în lumea virtuală (de ex. asistenți vocali, software de analiză a imaginii, motoare de căutare, sisteme de recunoaștere vocală și facială) sau IA poate fi încorporată în dispozitive hardware (de exemplu roboți avansați, vehicule autonome, drone sau aplicații pentru internetul obiectelor).”¹ În același timp, Grupul de experți la nivel înalt al UE a propus în anul 2019 o altă definiție, care a fost preluată și de Comitetul ad-hoc pentru inteligență artificială al Consiliului Europei (CAHAI), respectiv: „Sistemele de inteligență artificială (IA) sunt sisteme software (și, eventual, hardware) proiectate de oameni, care, dacă li se dă un obiectiv complex, acționează în dimensiunea fizică sau digitală, percepând mediul prin intermediul preluării datelor, prin interpretarea datelor structurate sau nestructurate colectate, prin raționarea cu privire la cunoștințe sau prin prelucrarea informațiilor obținute din aceste date și prin deciderea celei/celor mai bune acțiuni care trebuie întreprinse pentru a realiza obiectivul dat. Sistemele IA pot să utilizeze reguli simbolice sau să învețe un model numeric și, de asemenea, își pot adapta comportamentul analizând modul în care mediul este afectat de acțiunile lor

¹ COM(2018) 237 final, Inteligența artificială pentru Europa, disponibil la adresa <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-RO/TXT/?from=EN&uri=CELEX%3A52018DC0237>

anterioare.”² Din perspectiva UNESCO, după cum reiese dintr-un document în lucru de recomandare privind etica inteligenței artificiale³, având în vedere evoluțiile din domeniu, este greu de propus o definiție unică întrucât ar trebui să se modifice constant, în concordanță cu dezvoltarea tehnologică. UNESCO abordează sistemele IA ca fiind „sisteme tehnologice care au capacitatea de a prelucra informații într-o manieră care se aseamănă comportamentului inteligent și care includ în general elemente de raționament, învățare, percepție, predicție, planificare și control”.

De câțiva ani, la nivel internațional și european se discută pe marginea reglementării sistemelor bazate pe inteligență artificială, astfel încât acestea să respecte protecția datelor personale, precum și o serie de aspecte etice, precum lipsa de transparență a instrumentelor bazate pe IA, dar și impactul asupra drepturilor omului, statului de drept și a societăților incluzive. Asemenea reglementări vor permite o mai bună monitorizare și utilizare a sistemelor care se bazează pe inteligența artificială⁴.

Totodată, trebuie avut în vedere faptul că, în prezent, inteligența artificială se referă în principiu la sisteme care pot învăța sau rezolva probleme automat, fără a fi direcționate/operate de un operator uman. Multe programe de IA din zilele noastre se bazează pe învățarea automată, care reprezintă metode prin care se recunosc anumite modele în cadrul unor seturi mari de date. Așadar, probabil că cel mai important element care trebuie avut în vedere când se vorbește despre inteligența artificială este reprezentat de datele pe care se bazează acestea și modul de utilizare al acestora. Însă, un alt factor esențial este reprezentat de *părtinire/subiectivitate*, respectiv *bias* în limba engleză⁵. Conceptul *bias* este definit ca fiind acțiunea de a sprijini sau a se opune unei persoane sau unui lucru într-o manieră incorectă, din cauza părerilor personale care influențează opinia unei persoane⁶. Un asemenea exemplu de părtinire este reprezentat de un algoritm care urma să fie utilizat în Regatul Unit după ce examenele de final de an au fost anulate ca urmare a pandemiei de COVID-19. În consecință, algoritmul avea rolul de a decide nota fiecărui elev. Însă, algoritmul ar fi dat note mai mici elevilor care proveneau din medii

² Grupul de experți la nivel înalt privind inteligența artificială, „O definiție a inteligenței artificiale (IA): principalele capacități și discipline”, p. 8, disponibil la: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60665

³ Proiect privind Recomandarea privind etica inteligenței artificiale (Draft text of the Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence), UNESCO, 2021, p. 5, document disponibil la adresa: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376713>

⁴ A se vedea și Nemitz P., 2018, Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence. Phil. Trans. R. Soc. A 376: 20180089. <http://dx.doi.org/10.1098/rsta.2018.0089>

⁵ În cadrul lucrării termenii *părtinire*, *bias* și *idei preconcepute* vor fi utilizați alternativ.

⁶ A se vedea <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>

mai sărace în loc să se bazeze pe performanțele lor individuale. Guvernul a renunțat la algoritm după ce a fost contestat în justiție de o organizație britanică non-profit, Foxglove⁷.

Cu toate acestea trebuie acordată atenție posibilității de a folosi sistemele de inteligență artificială pentru a manipula și constrânge cetățenii unui stat. Autoritățile de aplicare a legii pot utiliza datele digitale despre o persoană pentru a cunoaște ce face aceasta și, eventual, pentru a-i acorda un scor în baza căruia pot fi îngădite anumite drepturi sau libertăți.

Având în vedere că este necesară o reglementare clară cu privire la utilizarea sistemelor de IA, la nivel european, Comisia Europeană a propus în acest an un nou regulament⁸ care vizează abordarea IA din perspectiva riscurilor pe care aceasta le poate genera. Noua propunere de regulament a Comisiei face o distincție între IA care prezintă grade diferite de riscuri, respectiv: un risc inacceptabil, un risc ridicat și un risc scăzut sau minim. În opinia Comisiei, nu se acceptă utilizarea IA atunci când aceasta contravine valorilor Uniunii Europene, printre care se numără încălcarea drepturilor fundamentale, inclusiv prin manipularea persoanelor prin tehnici subliminale sau prin exploatarea vulnerabilității unor categorii specifice. De asemenea, nu s-ar accepta utilizarea IA pentru evaluarea comportamentului social sau pentru identificarea biometrică în timp real (cu excepția anumitor cazuri). Astfel, propunerea de regulament prevede că identificarea biometrică în timp real nu poate fi utilizată decât în trei situații, respectiv: „căutarea potențialelor victime ale criminalității, inclusiv a copiilor dispăruți, anumite amenințări la adresa vieții sau a siguranței fizice a persoanelor fizice sau privind un atac terorist și detectarea, localizarea, identificarea sau urmărirea penală a autorilor unor infracțiuni sau a persoanelor suspectate menționate în Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului 38 [privind mandatul European de arestare și procedurile de predare în statele membre], în cazul în care infracțiunile respective se pedepsesc în statul membru în cauză cu o pedeapsă sau o măsură de siguranță privativă de libertate pentru o perioadă maximă de cel puțin trei ani și conform definiției din dreptul statului membru respectiv”⁹.

Potrivit propunerii Comisiei, există două categorii de IA care sunt clasificate ca având un grad ridicat de risc, respectiv: „sistemele de IA a destinate

⁷ Mai multe informații se pot găsi pe pagina de internet a organizației: <https://www.foxglove.org.uk/news/weve-made-some-good-progress-on-challenging-unfair-governmentalgorithms-but-theres-a-massive-amount-more-to-do>

⁸ Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM(2021) 206 final, disponibilă la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206&from=EN>

⁹ *Ibidem*, preambul, para. 19

a fi utilizate drept componente de siguranță ale produselor care fac obiectul unei evaluări *ex ante* a conformității de către terți” și sistemele de IA autonome, care au implicații asupra drepturilor fundamentale, acestea fiind enumerate în anexa III a propunerii de regulament. Astfel, anexa III prevede o serie de domenii în care se regăsesc sisteme de IA cu grad de risc ridicat, precum: identificarea biometrică și clasificarea persoanelor fizice; gestionarea și exploatarea infrastructurilor critice; educație și formare profesională; ocuparea forței de muncă; accesul la servicii esențiale private și servicii și beneficii publice; administrarea justiției și procesele democratice.

Noua propunere de regulament a Comisiei prevede șapte domenii în care autoritățile de aplicare a legii pot utiliza sistemele IA cu grad ridicat de risc, printre care: pentru a efectua evaluări individuale ale persoanelor fizice pentru a estima riscul ca acestea să comită infracțiuni sau să recidiveze, pentru analiza infracționalității prin efectuarea de căutări în seturi de date complexe, sau chiar pentru a le utiliza ca poligrafe și instrumente similare pentru a detecta starea emoțională a unei persoane. De asemenea, se permite utilizarea sistemelor de IA pentru crearea de profiluri sau pentru detectarea deepfake-urilor¹⁰.

În majoritatea discuțiilor de la nivel înalt sau în cadrul conferințelor găzduite pe această temă¹¹, se dezbate intens problematica datelor personale și a utilizării datelor biometrice de către autoritățile de aplicare a legii având în vedere că acestea pot duce la abuzuri. În acest fel se ajunge la o discuție mai amplă asupra drepturilor și libertăților persoanelor, dar și asupra gradului în care ideile preconceptuate și anumite tradiții cu caracter discriminatoriu care se pot regăsi în codul de programare a sistemelor de IA.

Nu trebuie ignorat faptul că printre drepturile fundamentale se numără demnitatea umană, libertatea de exprimare și libera întrunire și asociere. Atunci când un stat, fie prin propriile puteri, fie prin intermediul unor companii, controlează mijloacele de informare în masă, rețelele de socializare și forțele de ordine se ajunge la încălcarea acestor drepturi. Sistemele de recunoaștere facială pot fi utilizate cu scopul de a reduce criminalitatea, de exemplu, dar în același timp pot fi utilizate pentru a vedea cine participă la un protest. În acest sens, amintim Comentariul general nr. 37 al Comitetului ONU pentru drepturile omului privind dreptul la întrunire pașnică în care se atrage atenția

¹⁰ Deepfake-urile reprezintă imagini sau înregistrări care au fost modificate și manipulate în mod convingător pentru a prezenta în mod eronat pe cineva ca făcând sau spunând ceva ce în realitate nu a fost făcut sau spus. Fenomenul deepfake-urilor este îngrijorător din perspectiva dezinformării.

¹¹ A se vedea de exemplu summitul privind IA al Politico Europe din 2021: <https://www.politico.eu/ai-summit/#Replay-AI>

că „Dreptul la viață privată poate fi încălcat, de exemplu, prin tehnologiile de recunoaștere facială sau de altă natură care pot identifica participanții individuali dintr-o mulțime. Același lucru se aplică monitorizării rețelelor sociale pentru a culege informații despre participarea la întruniri pașnice. În ceea ce privește decizia de colectare de informații și date cu caracter personal ale celor implicați în întruniri pașnice și distribuirea sau păstrarea acestora, trebuie să se asigure controlul și supravegherea independentă și transparentă a acestora, (...).”¹² Așadar, se poate observa că există riscul ca un stat să încalce dreptul la viață privată prin acțiuni de identificare a participanților dintr-o întrunire sau prin monitorizarea rețelelor de socializare. Asemenea acțiuni pot descuraja participanții să își exprime nemulțumirea sau să se întrunească în scopuri pașnice. Într-o democrație este normal ca cetățenii să își poată exprima liber nemulțumirea față de politici sau reglementări care aduc atingere drepturilor lor, atât timp cât astfel de întruniri sunt pașnice.

În același timp, conform unui studiu al CAHAI – Comitetul ad-hoc pentru inteligență artificială al Consiliului Europei -, inteligența artificială are impact asupra a patru familii de drepturi protejate de Convenția europeană a drepturilor omului și a protocoalelor la aceasta, respectiv: respectul pentru demnitatea umană; libertatea individuală; egalitate, nediscriminare și solidaritate; și drepturi sociale și economice. Totodată, sistemele bazate pe IA au un impact semnificativ asupra democrației și statului de drept.¹³ Atunci când o persoană sau un sistem are acces la date personale poate influența sau controla acțiunile unui individ, afectând autonomia individuală.

În acest fel, ar trebui analizată și modalitatea prin care sistemele de IA pot avea impact asupra democrației în contextul noilor tehnologii și canale de comunicare. Rețelele de socializare sunt din ce în ce mai utilizate în rândul politicianilor, fie pentru a transmite mesaje, fie pentru a influența într-un fel sau altul opinia publică, la fel ca în viața reală. De asemenea, există mai multe companii de consultanță care studiază reacțiile publicului la mesajele politice și nu numai. În acest sens, trebuie reamintit scandalul privind Cambridge

¹² Comitetul pentru drepturile omului, Comentariul general nr. 37 (2020) privind dreptul la întrunire pașnică (articolul 21 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice), para. 62, disponibil în limba română la adresa: http://irido.ro/pdf/009_CG37_2020_Art21.pdf

¹³ A se vedea „Către reglementarea sistemelor IA – perspective globale asupra dezvoltării unui cadru legal privind sistemele de inteligență artificială (IA) pe baza standardelor Consiliului Europei privind drepturile omului, democrație și stat de drept” (Towards Regulation of AI Systems – Global perspectives on the development of a legal framework on Artificial Intelligence (AI) systems based on the Council of Europe’s standards on human rights, democracy and the rule of law), compilație întocmită de Secretariatul CAHAI, pp. 23-24, document disponibil la: <https://rm.coe.int/prems-107320-gbr-2018-compli-cahai-couv-texte-a4-bat-web/1680a0c17a>

Analytica, o firmă britanică de consultanță politică. În anul 2018, mai multe publicații au semnalat practicile din cadrul companiei, care a utilizat datele a zeci de milioane de utilizatori Facebook pentru a influența rezultatul alegerilor prezidențiale din SUA sau a referendumului pentru ieșirea Regatului Unit din Uniunea Europeană. De atunci, Facebook a modificat termenii și condițiile privind confidențialitatea datelor.

Revenind la problematica democrației în contextul utilizării pe scară largă a rețelelor sociale se cuvine să fie luate în calcul o serie de aspecte: Cum pot fi manipulați alegătorii atunci când utilizează rețele sociale? Cât contează gradul de cunoaștere al instrumentelor utilizate pentru a manipula opinia publică?

În ultima perioadă programele de simulare a conversației (*chatbot*) sunt din ce în ce mai răspândite. Aceste programe sunt în principal controlate de algoritmi și programate astfel încât să poată interacționa cu utilizatori de rețele sociale¹⁴. De asemenea, pot genera conținut automat și pot distribui informații prin care pot amplifica importanța unei anumite idei sau popularitatea unui anumit candidat. Așadar, programele de simulare a conversației pot atrage mai ușor urmăritori a unor anumitor conturi. Dar, trebuie menționat că nu toate programele de simulare a conversației se bazează pe IA. De exemplu, în statele în care digitalizarea a fost implementată la nivelul autorităților, astfel de programe pot fi utilizate cu succes în cadrul administrațiilor locale și serviciilor publice pentru a permite cetățenilor să interacționeze mai ușor cu acestea și să obțină mai facil anumite documente sau acte.

Un alt mijloc de influențare a opiniei publice este reprezentat de marketingul personalizat (*micro-targeting*)¹⁵. Pentru ca marketingul personalizat să funcționeze sunt necesare date precise despre o anumită persoană. Odată cunoscute aceste date, devine facil să se genereze reclame personalizate. Printre datele necesare pentru marketingul personalizat se utilizează vârsta, starea civilă, locul de rezidență, dar și informații privind interesele personale sau istoric personal. Așadar, în funcție de personalitatea unui alegător, determinată în baza datelor cunoscute, acesta va vedea anumite reclame sau candidați pentru o anumită funcție. Asemenea date au fost utilizate de Cambridge Analytica. Astfel, în funcție de preferințe și de istoric o persoană este expusă unui anumit conținut, care este limitat la ceea ce este în acord cu opiniile sale, ceea ce poate duce la formarea unei opinii dintr-o singură perspectivă.

¹⁴ A se vedea și Maja Brkan, *Artificial Intelligence and Democracy: The Impact of Disinformation, Social Bots and Political Targeting*, Delphi, 2019, disponibil la adresa: https://delphi.lexxion.eu/data/article/14587/pdf/delphi_2019_02-005.pdf

¹⁵ A se vedea și cercetarea DeutscheBank, *Digital politics AI, big data and the future of democracy*, 2019, document disponibil la adresa: https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/PROD000000000497768/Digital_politics%3A_AI%2C_big_data_and_the_future_of_d.PDF

O consecință a acestui fapt poate fi reprezentată de reducerea gradului de înțelegere, de respect reciproc și a coeziunii sociale necesare pentru dezvoltarea democrațiilor.

De asemenea, algoritmiile rețelelor de socializare fac anumite predicții pentru a arăta o anumită postare. Spre exemplu, Instagram¹⁶ explică faptul că se bazează pe anumite „semnale” ale utilizatorilor pentru a promova un anumit conținut. Astfel, Instagram urmărește activitatea utilizatorilor, istoricul lor de interacțiune cu cineva, informații despre persoana respectivă și altele. În baza acestor semnale, se fac predicții, care sunt presupuneri bazate pe date cu privire la probabilitatea de a interacționa cu o postare. Asemenea mecanisme pot fi utilizate în cadrul campaniilor electorale pentru atragerea de votanți, dar și în alte tipuri de campanii, precum campaniile pro sau anti vaccinare.

Orice utilizator de rețele sociale poate constata că dacă obișnuiește să vizualizeze anumite tipuri de conținut acestea vor fi prezente pe fluxul de postări, sau că paginile web care folosesc date personale pentru a pune la dispoziția utilizatorilor conținut personalizat vor promova conținut similar. În prezent, majoritatea website-urilor colectează date cu caracter personal pentru a personaliza conținutul. La deschiderea unei pagini de știri, de exemplu, apare un anunț care informează utilizatorii cu privire la confidențialitatea datelor lor și că prelucrarea datelor se face, printre altele, pentru crearea unui profil de conținut personalizat, selectarea reclamelor de bază, date precise de geolocație și identificarea prin scanarea dispozitivului, fiind prevăzută și o listă de parteneri. Toate aceste setări pot fi modificate individual, însă, de multe ori, fie din ignoranță, fie din necunoaștere, utilizatorii își dau acordul pentru utilizarea acestor date. Într-adevăr, la nivel european se respectă prevederile instituite prin Regulamentul general privind protecția datelor, dar, dacă cineva vrea să acceseze anumite website-uri din Statele Unite și nu acceptă prelucrarea unor asemenea date personale, poate constata că nu are acces la conținutul paginii respective. De aceea, o reglementare unitară cu privire la confidențialitatea datelor ar putea fi benefică pentru a se asigura un grad mai mare al respectării dreptului la viață privată și al utilizării datelor personale într-o manieră mai transparentă și etică.

În același timp, societatea în care trăim se confruntă cu campanii de dezinformare sau informare eronată. Deși rețelele de socializare utilizează verificatori ai veridicității (*fact-checkers*) nu se pot semnala întotdeauna toate informațiile incorecte. În general, platformele de socializare stabilesc ce tip de conținut este permis, dar, din acest punct de vedere, trebuie să se țină seama

¹⁶ A se vedea: <https://about.instagram.com/blog/announcements/shedding-more-light-on-how-instagram-works>

de faptul că trebuie respectat dreptul la liberă exprimare. Astfel, opiniile unei persoane distribuite pe contul de socializare nu ar trebui să fie supuse cenzurii, iar acestea nu ar trebui să îi fie îngădit dreptul la liberă exprimare. Însă, o platformă de socializare ar putea să plaseze postarea mai jos în fluxul de postări, cu scopul de a descuraja informarea eronată.¹⁷

Potrivit studiului CAHAI menționat anterior, IA poate fi utilizată și pentru a crea și distribui informații eronate și deepfakes (în format text, imagini, audio sau video). Acestea sunt de multe ori greu de identificat de cetățeni, jurnaliști sau instituții, iar astfel devine mai ușor ca publicul să fie manipulat sau informat eronat cu privire la o anumită chestiune.

Un alt element care poate influența democrația este reprezentată de conținutul discriminatoriu și dezinformare. În anumite circumstanțe, însă, astfel de informații duc la răspândirea unui discurs de incitare la ură, iar suspendarea unui cont de pe o rețea de socializare devine singura soluție pentru a se asigura faptul că nu se va ajunge la acțiuni violente. Cel mai cunoscut exemplu în acest sens este cel al contului fostului președinte american Donald Trump. Atât Twitter, cât și Facebook, i-au suspendat acestuia contul pe platformele lor. Twitter a motivat¹⁸ că postările acestuia, în contextul dat, respectiv zilele premergătoare ceremoniei de inaugurare a noului președinte american, Joe Biden, prezentau riscul de a incita la violențe.

Totuși, când se pune problema manipulării și a informării incorecte, sistemele de inteligență artificială pot avea efecte benefice, pentru că permit extinderea eforturilor de combatere a acestora. Sistemele de IA pot fi utilizate pentru a detecta conținut care are caracter de dezinformare sau informare eronată prin identificarea unor anumiți termeni specifici, de exemplu, astfel că se facilitează acțiunile de descurajare a acestora.

Sistemele de inteligență artificială pot prezenta riscuri pentru democrație și drepturile omului, însă, în același timp, le pot proteja. Din acest punct de vedere este important ca acestea să fie dezvoltate cu respectarea normelor privind drepturile omului de la nivel internațional și regional. În general este indicat să se prevină riscurile, dar dezvoltarea tehnologiilor este mai rapidă decât elaborarea reglementărilor. De aceea, stabilirea unui cadru legislativ care conține prevederi specifice pentru utilizarea unor sisteme de IA poate reprezenta un mijloc de reducere a riscurilor pe care le pot prezenta acestea la adresa democrației și a drepturilor fundamentale. Într-adevăr, există o serie de aspecte periculoase atunci când se discută despre utilizarea unor seturi de date sociale. O monitorizare perpetuă a mișcărilor fiecărui individ ar

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ A se vedea: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension

duce la schimbări la nivel comportamental, astfel că utilizarea recunoașterii faciale sau a datelor biometrice trebuie să fie strict restricționată. Așa cum am menționat anterior, „părtinirea” este un element care trebuie avut în vedere atunci când se programează sistemele de IA, dar nu numai. Societățile în care trăim sunt influențate de opinii personale, tradiții și politicile existente, astfel că și seturile de date pe care se bazează IA au la bază aceleași preconcepții existente în viața reală, care pot fi perpetuate mai ușor. Ar trebui să se asigure o transparență a deciziilor luate prin intermediul IA. De asemenea, rețelele de socializare nu ar trebui să fie controlate de autorități, astfel încât ele să decidă ce poate fi vizualizat. Mai degrabă, platformele de acest tip ar trebui să decidă că ceea ce este ilegal în viața reală ar trebui să fie ilegal și în mediul online.

Pentru a se asigura că sistemele de inteligență artificială respectă standardele în materie de drepturile omului trebuie să existe posibilitatea de a trage la răspundere companiile care le dezvoltă și le utilizează și de a se pune la dispoziție căi de atac în cazul în care se constată încălcări ale drepturilor fundamentale. Comitetul ad-hoc privind inteligența artificială a Consiliului Europei atrage atenția că¹⁹ accesul la justiție este pus în pericol atunci când multe aplicații de inteligență artificială sunt dezvoltate și implementate de un număr mic de mari actori privați²⁰. Un remediu efectiv în cazul încălcării de către IA a drepturilor omului trebuie să privească atât un remediu individual, cât și remedii generale. Astfel de remedii pot fi reprezentate de garanția că asemenea activități ce încalcă drepturile omului nu vor fi repetate.

De asemenea, pentru respectarea standardelor în materie de drepturile omului, sistemele de inteligență artificială trebuie să poată fi monitorizate. În acest sens, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) este de opinie²¹ că ar trebui să se introducă garanții specifice pentru a se asigura eficiența regimului de responsabilizare. Potrivit opiniei FRA ar trebui inclusă obligația legală a companiilor dezvoltatoare de IA de a pune la dispoziție suficiente informații pentru a permite evaluarea impactului sistemelor de IA asupra drepturilor fundamentale. În acest mod s-ar permite monitorizarea externă și supravegherea asigurării drepturilor omului de către organisme competente în materie.

¹⁹ A se vedea „Către reglementarea sistemelor IA – perspective globale asupra dezvoltării unui cadru legal privind sistemele de inteligență artificială (IA) pe baza standardelor Consiliului Europei privind drepturile omului, democrație și stat de drept” compilație întocmită de Secretariatul CAHAI, pag. 33, document disponibil la: <https://rm.coe.int/prems-107320-gbr-2018-compli-cahai-couv-texte-a4-bat-web/1680a0c17a>

²⁰ Printre care se numără Google, Amazon, Facebook, Microsoft și Apple

²¹ Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights, raport al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE, 2020, Opinia 3, pagina 9, document disponibil la adresa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-artificial-intelligence_en.pdf

În concluzie, în vederea asigurării unui spațiu democratic în care sunt respectate drepturile și libertățile fundamentale ale omului este necesar să se ia în considerare riscurile care pot apărea atunci când se utilizează sisteme de inteligență artificială și să se asigure o reglementare cât mai adecvată a acestora. În dezvoltarea și implementarea noilor tehnologii este important să se ia în considerare abordarea bazată pe drepturile omului, în vederea asigurării unor societăți incluzive, prospere, deschise digitalizării, chiar dacă acest lucru presupune eforturi din partea guvernelor sau chiar a cetățenilor, care ar trebui să rămână deschiși noilor tehnologii.

Bibliografie:

Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Inteligența artificială pentru Europa COM(2018) 237 final
Draft text of the Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence, UNESCO, 2021

Propunere de regulament al Parlamentului European și al Consiliului de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Legea privind inteligența artificială) și de modificare a anumitor acte legislative ale Uniunii, COM(2021) 206 final

Grupul de experți la nivel înalt privind inteligența artificială, „O definiție a inteligenței artificiale (IA): principalele capacități și discipline”, 2019
Consiliul European, Towards Regulation of AI Systems – Global perspectives on the development of a legal framework on Artificial Intelligence (AI) systems based on the Council of Europe’s standards on human rights, democracy and the rule of law, 2020

Comitetul pentru drepturile omului, Comentariul general nr. 37 (2020) privind dreptul la întrunire pașnică (articolul 21)

DeutscheBank, Digital politics AI, big data and the future of democracy, 2019

Maja Brkan, Artificial Intelligence and Democracy: The Impact of Disinformation, Social Bots and Political Targeting, Delphi, 2019

Nemitz P., Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence. Phil. Trans. R. Soc, 2018

Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights, raport al Agenției pentru Drepturi Fundamentale a UE, 2020

<https://about.instagram.com>

<https://blog.twitter.com>

<https://www.foxglove.org.uk>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>